

РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ТРАНЗИТНА МІГРАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ TRANSIT MIGRATION AS A THREAT TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

У статті простежено суттєве збільшення масштабів включення України до міжнародних міграційних процесів, що зумовлено її географічним положенням як транзитної країни та може використовуватися з метою нелегальної міграції, а також транзитної міграції. Нелегальна міграція, криміналізація суспільства, контрабанда діяльність мають стійку тенденцію до зростання, що безпосередньо загрожує національній безпеці України. Зазначені небезпеки посилюються через те, що Україна поступово перетворюється з транзитної країни на країну, що накопичує нелегальних мігрантів. Виявлено, що збільшенню нелегальних мігрантів в Україні сприяють такі чинники, як: «м'якість» візової політики України; відсутність контролю за діяльністю юридичних та фізичних осіб, які запрошують і приймають в Україну іноземців; наявність розширеної посольської бази нелегальної міграції; можливість працевлаштування та безконтрольного пересування нелегалів; відсутність дієвого механізму видворення та депортації іноземців з України. Запропоновано та обґрунтовано низку ефективних шляхів протидії загрозі економічній безпеці України з боку нелегальної та транзитної міграції та негативним наслідкам, які спричинені цим процесом.

Ключові слова: економічна безпека України, транзитна країна, транзитна міграція, нелегальна міграція, криміналізація суспільства.

В статье прослеживается существенное увеличение масштабов включения Украины в международные миграционные процессы, что обусловлено ее географическим положением как транзитной страны и может использоваться с целью нелегальной миграции, а также транзитной миграции. Нелегальная миграция, криминализация общества, контрабандная деятельность имеют устойчивую тенденцию к росту, непосредственно угрожающей национальной безопасности Украины. Указанные опасности усиливаются из-за того, что Украина постепенно превращается из транзитной страны в страну, которая

накапливает нелегальных мигрантов. Выявлено, что увеличению нелегальных мигрантов в Украине способствуют такие факторы, как: «мягкость» визовой политики Украины; отсутствие контроля за деятельностью юридических и физических лиц, которые приглашают и принимают в Украину иностранцев; наличие расширенной посольской базы нелегальной миграции; возможность трудоустройства и бесконтрольного передвижения нелегалов; отсутствие действенного механизма выдворения и депортации иностранцев из Украины. Предложено и обосновано ряд эффективных путей противодействия угрозе экономической безопасности Украины со стороны нелегальной и транзитной миграции и негативных последствий, вызванных этим процессом.

Ключевые слова: экономическая безопасность Украины, транзитная страна, транзитная миграция, нелегальная миграция, криминализация общества.

The article traced a significant increase in the inclusion of Ukraine in international migration due to its geographical position as a transit country and can be used to illegal immigration and transit migration. Illegal migration, high crime, smuggling activities are steadily growing, which directly threatens the national security of Ukraine. These dangers are amplified because Ukraine is gradually transformed from a transit country to a country, accumulating illegal immigrants. Revealed that the increase of illegal migrants in Ukraine is contributed by factors such as «softness» of Ukraine visa policy; lack of control over the activities of businesses and individuals that invite and take in Ukraine foreigners; employability and uncontrolled movement of illegal immigrants; lack of an effective mechanism expulsion and deportation of foreigners from Ukraine. A number of reasonable and effective ways to counter the threat to the economic security from Ukraine and transit of illegal migration and the negative effects that caused this process are proposed.

Key words: economic security of Ukraine, transit country, transit migration, illegal migration, criminalization of society.

УДК 351:314.1

Іващенко М.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський навчально-науковий
інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Постановка проблеми. У ХХІ столітті у світовому господарстві простежується суттєве розширення та розвиток міжнародних економічних зв'язків між країнами, зокрема, збільшення масштабів міграційних процесів. Мігранти, безумовно, чинять свій вплив на економічний, соціальний та культурний, демографічний розвиток будь-якої країни. На даний момент найбільшим у світі за обсягами міграції вважається коридор Мексика –

США, обсяги якого перевищують 10 млн осіб кожного року. Також одними з найбільших коридорів є Туреччина – Німеччина, Алжир – Франція. Якщо ж розглядати міграцію до країн ЄС загалом, то такий коридор не поступатиметься, а то і переважатиме згаданий напрямок Мексика-США [1]. За інформацією ООН, щороку близько 1 мільйона громадян країн Азії та Африки нелегально переправляються до країн Європейського Союзу, а

в останні два роки, у зв'язку з загостренням ситуації в Сирії, ці цифри суттєво зросли.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми міграції в Україні цікавлять багатьох українських вчених – представників різних наук: економісти, соціологи, демографи. Серед них: Л.В. Серватюк, Л.П. Сисюк, Л.О. Гилюк та багато інших. Однак, загроза економічній безпеці через проблему транзитної міграції досі залишається актуальною на державному рівні та надзвичайно актуальною, причому такою, що дедалі загострюється.

Постановка завдання. Україна не тільки є географічним центром Європи (село Ділове Закарпатської області), а й через її територію проходить транспортний коридор між європейською та азіатською частинами континенту, а, отже, вона знаходиться на Центральноевропейському транскордонному маршруті незаконного переправлення людей на Захід, який пролягає через Росію, Україну, Польщу та Словаччину і є чи не головним з 5 подібних маршрутів. Таке геополітичне положення здебільшого пояснює надзвичайно активну участь нашої країни у глобальних міграційних процесах. Ситуація ускладнюється ще й тим, що довкола нелегальної міграції формуються злочинні угруповання, погіршується епідеміологічна ситуація, переміщується зброя, наркотики тощо.

Актуальність проблеми економічної безпеки України підсилюється тим фактом, що в останні кілька років міграційна активність на глобальному ринку людських ресурсів зросла, а географічне положення України як транзитної країни може використовуватись з метою нелегальної міграції, транспортування мігрантів та торгівлі людьми, адже у нашої країни є спільні сухопутні кордони з Румунією, Польщею, Словаччиною та Угорщиною, які простягаються на сотні кілометрів. У той же час Україна відіграє роль буферу та дещо стримує потоки нелегальної міграції зі Сходу до країн Європи. Але останні події в Європейському Союзі, пов'язані з міграційною кризою, чітко вказують на те, що механізмів ефективної протидії нелегальній міграції та запобігання її негативних впливів у міжнародній міграційній політиці не існує.

З огляду на це, дане дослідження має на меті провести аналіз сучасної ситуації з економічної безпеки України в ракурсі особливостей її участі в міжнародній міграції як транзитної країни та країни накопичення нелегалів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

До країн ЄС намагається потрапити чимало людей, зокрема, з арабських та мусульманських країн. Серед основних потоків нелегальних мігрантів, які направляються до нашої країни з метою потрапити в ЄС, можна виділити громадян Афганістану, Ефіопії, Єгипту, Іраку, Нігерії, Палестини, Пакистану, Сирії, Судану [1]. При цьому у 80% випадках неза-

конна міграція через територію України не є стихійною, оскільки це, фактично, добре організований і з роками налагоджений бізнес. Мотиви такої небезпечної мандрівки різні: економічні (найбільш розповсюджені), правові, політичні або об'єднання родини через осіб, що вже проживають у країні.

Понад дві третини незаконних мігрантів прибувають в Україну з території РФ й Білорусі, а тому стратегія боротьби з нелегальною міграцією з боку ЄС потребує суттєвих змін. Замість встановлення бар'єрів на західному кордоні України доцільно було б впорядкувати свої передусім східні та північні кордони, через які прямує в Україну основний транзитний потік нелегальних мігрантів. Особливо це актуально через те, що Україна близько 200 млн дол. витрачає щороку на депортацію нелегальних мігрантів на батьківщину. Тому, якщо нелегал затриманий на східному чи північному кордоні, то їм відмовляють у в'їзді в країну, а якщо на західному – тоді Україна має опікуватися їх поверненням на батьківщину.

Нелегальні мігранти, як правило, в'їжджають до країн СНГ на не законних підставах, а далі нелегально в Україну. Інколи іноземці з країн походження найбільшої кількості нелегальних мігрантів, використовуючи м'якість візового режиму, прибувають з країн Середньої Азії та Закавказзя. Також мігранти можуть в'їжджати в Україну напівлегальним шляхом (мета їх поїздки не відповідає зазначеній у візових документах) із подальшим нелегальним проживанням в Україні та спробою нелегального виїзду в країни Західної Європи, причому інколи навіть вантажним автотранспортом, ховаючись у вантажі.

Нелегальна міграція масово проявляється у великих містах, а також у прикордонних зонах, які є місцем переправлення нелегальних мігрантів до Європи (Закарпатська область, наприклад, яка межує з 4 країнами ЄС).

Для перетину кордону нелегальні транзитні мігранти використовують загальновідомі форми та методи проникнення на територію бажаної країни, такі, як: через зелену зону кордону; через законні митні пости за рахунок використання підроблених (фальсифікованих) документів або оригіналів, що належать іншим особам; з використанням великих транспортних засобів промислового призначення (під прикриттям перевезення різного роду сировини та будівельних матеріалів) [2]. Функціонування таких каналів дуже поширене явище у світовій практиці незаконної транзитної міграції.

Якщо ж простежити динаміку загальної чисельності мігрантів, то чітко простежується тенденція до їх збільшення (табл. 1).

З офіційної статистики чітко простежується досить стрімке зростання офіційної міграції з від'ємного міграційного сальдо на початку XXI століття до додатного, починаючи з 2005 року. Що ж сто-

сується нелегальної міграції, то її пік через Україну припав на кінець 1990 -тих та 2000-ні роки, значно спавши після 2010 р., коли Україна підписала закон про реадмісію. Згідно з цим документом від 1 січня 2010 року держава зобов'язалася приймати до себе нелегалів з ЄС, які дісталися туди через територію України. Проте, мало кого з нелегалів влаштувала перспектива уже з країн ЄС бути депортованими до України та в подальшому до своєї країни доходження, тому відбувся деякий спад, але, як ми бачимо зараз, лише тимчасовий [4].

Таблиця 1
Динаміка зовнішньої міграції (2003–2017 рр.)

Рік	Зовнішня міграція (приріст / скорочення)
2003	-24210
2004	-7615
2005	4583
2006	14245
2007	16838
2008	14879
2009	13447
2010	16133
2011	17096
2012	61844
2013	31913
2014	22592
2015	9250
2016	7846
Січень-березень 2017	2370

Джерело: складено за: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm [3]

Протягом 2008–2013 років в Україні було затримано більше 1,7 тис. нелегальних мігрантів. У 2014 році міграційна ситуація на українському кордоні також ще не вважалася загрозливою. Однак, вже у 2015 році Держприкордонслужба відзначає збільшення затриманих мігрантів у 2,5 рази. Протягом 2015 року в пунктах пропуску через державний кордон виявлено понад 4,2 тисячі потенційних і затримано понад 1,3 тисячі незаконних мігрантів [5].

Що стосується 2016 року, то за даними Держприкордонслужби, на кордоні з Європою відмовлено у пропуску 1865 потенційним нелегальним мігрантам і затримано за незаконний перетин кордону 693 незаконних мігранти. Ще 85 незаконних мігрантів з України затримано прикордонниками європейських країн [6].

Держприкордонслужба зазначає, що найпривабливішою для незаконного проникнення на Захід є українсько-словацька та українсько-угорська ділянки державного кордону, де затримується понад 70% загальної кількості нелегалів. При цьому переважна більшість порушників намагалися перетнути кордон поза пунктами пропуску [7].

Нелегальні мігранти в країні спричиняють не тільки соціальні чвари і політичні ускладнення, а й прямі економічні збитки, оскільки, проживаючи в країні, вони споживає національний продукт, користуються суспільними благами, не сплачуючи при цьому податків. За експертними оцінками, нелегальний мігрант, що живе в Києві, не одержуючи будь-якої соціальної допомоги з боку держави, коштує приблизно 1000 дол. США на рік, а якщо врахувати їх кількість, то виходить понад 2 млн доларів США [7].

Очевидно, що прибуттю, безконтрольному проживанню, пересуванню та збільшенню нелегальних мігрантів в Україні сприяють такі чинники, як: «м'якість» візової політики України, що дає можливість вільно, на законних підставах в'їжджати в Україну іноземцям, які мають намір мігрувати до країн Західної Європи; відсутність контролю за діяльністю юридичних та фізичних осіб, які запрошують і приймають в Україну іноземців; наявність розширеної посольницької бази нелегальної міграції на території України; іноземці, які не мають законних підстав для перебування в Україні можуть працевлаштуватись, довгий час проживати та безконтрольно пересуватися територією України; відсутність дієвого механізму видворення та депортації іноземців з України.

Скажімо, одним із найрозповсюдженіших варіантів дій нелегалів у разі затримання прикордонниками прохання про отримання статусу біженця. Якщо міграційна служба приймає позитивне рішення, то затриманий звільняється з-під варті та його перебування в Україні легалізується. Серед таких біженців чимало учасників транснаціональних злочинних угруповань або тих, що вдаються до повторних спроб переправлення за кордон. До того ж мігранти прибувають в Україну легальним шляхом, під приводом навчання у Вишах або відвідування родичів і знайомих, а потім, знову таки ж звертаються за статусом біженця.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, наявність загрози економічній безпеці України, проблем у боротьбі з нелегальною міграцією та негативними наслідками, які має цей процес у нашій країні, вимагають формулювання ефективних механізмів протидії. На нашу думку, це можуть бути:

- удосконалення візової політики та якості прикордонного контролю на найбільш активних ділянках кордону для виявлення та перекриття найбільш небезпечних каналів міграції в Україну, що сприятиме припиненню в'їзду до країни нелегальних мігрантів;
- посилення боротьби зі злочинними угрупованнями, які займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів та забезпеченням їх підробленими документами на території України;
- створення дієвого механізму депортації нелегальних мігрантів. Для цього необхідно

укласти відповідні міжурядові угоди, створити місця тимчасового утримання, залучити кошти організацій, які мають прибуток від приймання іноземців в Україні тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сисюк Л.П., Гилюк Л.О. Проблема нелегальної міграції в Україні та в світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73084>
2. Серватюк Л.В. Проблеми застосування органами Державної прикордонної служби України адміністративно-правових механізмів у протидії нелегальній міграції / Серватюк Л.В. [Електронний ресурс] // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2014. – № 17. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/bozk/2014/17text/g17_09.htm
3. Міграційний рух населення // Державна служба статистики України. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm
4. Особливості нелегальної міграції по-українськи [Електронний ресурс] // Умма inform. – 2013–02–12 – Режим доступу: http://umma.ua/uk/article/article/Osoblivost%D1%96_nelegalno%D1%97_m%D1%96grats%D1%96%D1%97_po-ukra%D1%97nski/17777
5. Кількість нелегальних мігрантів в Україні – Адміністрація Державної прикордонної служби [Електронний ресурс] // Тиждень.ua 7 серпня, 2013. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Infographics/86443/PrintView>
6. Україна не є загрозою для ЄС через нелегальних мігрантів – ДПСУ [Електронний ресурс] // Українська правда. – Субота, 13 серпня 2016. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/08/13/7117666/>
7. За рік кількість затриманих в Україні нелегалів збільшилась в 2,5 рази. – Держприкордонслужба [Електронний ресурс] // Суспільство. – 14:49, 2 грудня 2015. Режим доступу: <http://ua.112.ua/suspilstvo/za-rik-kilkist-zatrymanykh-v-ukraini-nelehaliv-zbilshylas-v-25-razy-derzhprykordonsluzhba-276120-print.html>

REFERENCES:

1. Sysuk L.P., Gyluk L.O. Problema nelegalnoi migracii v Ukraini ta v sviti [The problem of illegal migration in Ukraine and in the world]. Retrieved from: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73084> (in Ukrainian).
2. Servatuk L.V. (2014) Problemy zastosuvannya organamy Derjavnoi prykordonnoi slujby Ukrainy administrativno-pravovyh mehanizmv u protydii nelegalniy migracii [Problems of application by the State Border Service of Ukraine administrative and legal mechanisms to counter illegal migration]. Borotba z organizovanou zlochynnistu i korupcieu (teoriya i practyka). The fight against organized crime and corruption (theory and practice), 17. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/bozk/2014/17text/g17_09.htm (in Ukrainian).
3. Derjavna slujba statystyky Ukrainy. Migraciyny ruh naselennya. [State Statistics Service of Ukraine. Migration of population]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm (in Ukrainian).
4. Osoblyvosti nelegalnoi migracii po ukrainsky [Features of illegal immigration in Ukrainian] Retrieved from: http://umma.ua/uk/article/article/Osoblivost%D1%96_nelegalno%D1%97_m%D1%96grats%D1%96%D1%97_po-ukra%D1%97nski/17777 (in Ukrainian).
5. Kilkist nelegalnyh migrantiv v Ukraini – Administraciya Derjavnoi prykordonnoi slujby [The number of illegal migrants in Ukraine State Border Service]. Tyzhden.ua, 2013. – Retrieved from: <http://tyzhden.ua/Infographics/86443/PrintView> (in Ukrainian).
6. Ukraina ne e zagrozou dlya ES cherez nelegalnyh migrantiv – DPSU [Ukraine is not a threat to the EU through illegal migrants – State Border Service]. Ukrain-ska Pravda. Ukrainian Truth, 2016. – Retrieved from: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/08/13/7117666/> (in Ukrainian).
7. Za rik kilkist zatrymanyh v Ukraini nelegaliv zbilshylas v 2,5 razy. – Derzhprykordonsluzhba [During the year the number of illegal immigrants detained in Ukraine increased 2.5 times – State Border Service]. Suspilstvo. Society, 2015. Retrieved from: <http://ua.112.ua/suspilstvo/za-rik-kilkist-zatrymanykh-v-ukraini-nelehaliv-zbilshylas-v-25-razy-derzhprykordonsluzhba-276120-print.html> (in Ukrainian).

Ivashchenko M.V.

Candidate of Economic Sciences, Associated Professor,
Senior Lecturer at Department of Management
and Social and Humanitarian Disciplines,
Kharkiv Educational and Scientific Institute,
SHEI «Banking University»

TRANSIT MIGRATION AS A THREAT TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

The article traced a significant increase in the inclusion of Ukraine in international migration due to its geographical position as a transit country and can be used to illegal immigration and transit migration. Illegal migration, high crime, smuggling activities are steadily growing, which directly threatens the national security of Ukraine. These dangers are amplified because Ukraine is gradually transformed from a transit country to a country, accumulating illegal immigrants. Most illegal immigrants come to Ukraine from the Russian Federation and Belarus, so it would be reasonable to arrange their first eastern and northern borders.

With this in mind, this study aims to analyse the current situation of economic security of Ukraine in the light of the features of its participation in international migration as a transit country and a country of illegal accumulation.

Methods used in the article: theoretical analysis and synthesis of the test material, social and qualitative research methods, analytical-statistical method.

Illegal transit migrants at border crossings use known forms and methods of infiltration desired country, through the green zone border; through legal customs checkpoints using forged or foreign documents; using large vehicles for industrial use.

A number of reasonable and effective ways to counter the threat to the economic security from Ukraine and transit of illegal migration and the negative effects that caused this process are proposed.

Revealed that the increase of illegal migrants in Ukraine is contributed by factors such as «softness» of Ukraine visa policy; lack of control over the activities of businesses and individuals that invite and take in Ukraine foreigners; employability and uncontrolled movement of illegal immigrants; the lack of an effective mechanism expulsion and deportation of foreigners from Ukraine.